

РЕЦЕНЗИЯ

на Дисертационен труд за присъждане на образователно-научната степен “Доктор” по научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“ на тема: **„СЦЕНИЧНИТЕ ПРАКТИКИ ОТ ТАНЦОВИЯ ТЕАТЪР НА 20-ТИ ВЕК И ПРИЛОЖЕНИЕТО ИМ В ОБУЧЕНИЕТО НА СЪВРЕМНИЯ АКТЬОР”** на Александър Стоянов Манджуков, редовен докторант към катедра „Сценично движение“ на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

Рецензията е съставена на основание на заповед 87А/15.02.2019 г.

Рецензент: доц. д-р Диляна Никифорова,

Научен ръководител проф. д-р. Петя Цветкова

Представеният труд е задълбочено изследване на проблематика, свързана с методиката на обучение в специалността Танцов театър в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“. Работата е изведена с амбиция за навлизане в дълбочина и изчерпателно проучване на една малко изследвана в годините материя. Това ми дава основание да твърдя, че трудът има качества за защита и представлява сериозен опит в научното поле на посочената област.

Познавам докторанта Александър Манджуков още от годините му на бакалавърско обучение в НАТФИЗ по специалност „Танцов театър“. Той се открояваше със задълбоченото отношение към изучавания материал, с желанието да се усъвършенства от добрите сценични практики и с внимание към теоретичните аспекти на професионалното обучение. Правеха впечатление изключителните му умения като партньор и способността му да анализира детайлно танцови комбинации и елементи, като вниква в тяхното смислово и символно значение в цялостното произведение. Тези негови качества и дългогодишната работа с проф. Цветкова го отвеждат съвсем естествено до интерес към преподавателска работа и обучение в докторантска програма, следствие от която е представеният тук докторантски труд.

Техническа характеристика

Трудът представя разработка с обем от 200 стр., която съдържа въведение, три глави и заключение, с необходимите библиография, цитирани източници, спектакли и научни публикации.

Впечатление прави коректността на цитиране и представяне на някои основни ключови достижения на театралната наука и критика до този момент, откроявайки разнородните гледни точки към разглеждания в труда проблем.

В допълнение към труда е включена справка за приносите.

Докторантът има необходимия брой научни публикации в специализирания печат и участия в международни научни форуми, като покрива всички законови изисквания за защита на докторат.

Научна характеристика

Дисертационният текст определя обект и предмет на изследването като е изтъкнато недостатъчното им разглеждане и разработване през научната призма на съвременното образование и съответното практическо приложение в обучението.

Предпоставка за задълбоченото изследване е търсенето на подходи за изграждане на допълнителни модули към методиката, обслужваща целите на образователните стратегии в НАТФИЗ “Кр. Сарафов”. Необходимостта от актуализиране и разработване на практически приложни модели за обучение е откритоена и представена както в елементите на изследването така и във въведението на научния труд.

Какво прави впечатление преди всичко в тази дисертация? На първо място си проличава добър научен стил на изказване и задълбочен анализ за достигане на детайли в изследваната тема. Въпреки че докторантът се фокусира върху една сценична практика в изложението и разработката на практико-теоретичен образователен модул, детайлите до които стига аналитично са значими и имат съответните приноси за обучението и за последващи методологични разработки.

Изборът на изследователски обект е свързан с факта, че изследванията в научното поле са недостатъчни, затова разработката на предмета на научния труд би обогатил не само методиката на преподаване в специалността Танцов театър, но и някои аспекти от театралната наука.

Прави впечатление също наличието на много чуждоезични източници на информация, повече от които са достъпни само през електронната база данни на различни университети и авторитетни онлайн издания. Разглеждана и анализирана е литература на английски, немски, руски и български език.

По структурата

Структурата на труда се състои от въведение, три глави и заключение, правилно определена предвид полето на изследване, и прецизно разработена със съответната доказателствена част. Доминира основната

втора глава от изследването, където теоретичните предпоставки са значително по обемни от практическата част на труда.

Елементите на изследването са изведени и представят самостоятелна част от научното изследване, като определят основни параметри и изисквания поставени пред докторанта в изследването му. Тази част от дисертационния труд е свидетелство за научна грамотност и подготвеност на докторанта за последващо развитие.

Основният проблем е дефиниран в изложението на актуалността на формулираната тема, а именно: откриването на прийоми и средства за изграждане на образователни модули, аналитично изведени от сценичните практики на доказали се школи имена в европейския танцов театър.

Предметът е изграждането на образователен модул, който да не репликира определени сценични находки, а да подготви студентите към уникален творчески акт през изискванията на естетиката в съответната школа по танцов театър.

Целта на представения научен труд е не само изграждането на специфичен модул за обучение в специалност танцов театър, но и правилното му позициониране в рамките на методиката на академичното обучение, следствие направената апробация със студентите. Целта на изследването е постигната и са представени точни и конкретни стъпки в създадения практически модул, обогатяващ съществуващата методика-синтез в специалността танцов театър.

Формулираната хипотеза е изведена и разработена в практическото приложение на представения труд.

Прави впечатление, че **въведението** разработва детайлно предмета на изследването в рамките на образователните стратегии и методически достижения в обучението по танцов театър в НАТФИЗ “Кр. Сарафов”. В кратък, но съществен обзор са представени основните цели на обучение в съответната специалност от гледна точка на съществуващата методика, а изследването предлага ценни практико-теоретични находки, запълващи някои ниши в методиката-синтез.

Първата глава откроява основни специфики на танцовия театър като сценична форма, което определя и обекта на научното изследване и представя развитието на подходи в сценичните практики през историко-географски обзор.

На първо място е посочено развитието на танцовия театър като сценична естетика, формирала се през 70^{те} години на ХХ в. със специфичните му особености, които го разграничават от другите сценични форми. Налице е не

само обзорното представяне на различни водещи сценични практики от танцовия театър, а критичен поглед върху приложимостта на съответните практики в академичното обучение. Представени са и възможности за други значими бъдещи разработки към процесите на обучение. Докторантът успешно извежда обекта на изследване в първа глава. Изведените аналитични заключения от практиката на значими школи в изследването са съсредоточени именно в създаване на практико-теоретичен модул, нещо много ценно за формирането на съвременния актьор. Представена е **немската сценична школа** като са открити Пина Бауш и Уилям Форсайт, както и някои от наследниците на техните идеи. **Скандинавската школа** е представена от Каролин Карлсон и Матс Ек, но считам че е възможно едно по-широко разглеждане на тази школа със съвременните млади скандинавски творци. Разгледани са **Английската школа** в лицето на Лойд Нелсон и младите хореографи на Кралския Балет в Лондон, както и **Френската школа** с нейните стремежи да запази танца като водещо изкуство в танцовия театър, както и значимостта на **холандската сценична практика** на Иржи Килиан и работата му в NDT. Въпреки че е очертана възможност за изграждане на съответен модул през неговите сценични достижения, докторантът не е успял да изгради самостоятелен модул върху тази практика, доближаваща се до академичното обучение.

Втората глава концентрира вниманието към сценичната практика на Пина Бауш с възможни аспекти за прилагане на принципи и подходи като методически задачи за изграждането на практико-теоретичен модул в обучение по танцов театър. Несъмнено тази глава прави впечатление не просто с обема си, а като съществена за научното изследване разглежда създаването на един практико-теоретичен модул от сценична практика през аналитични подходи.

Последващото проучване на сценичната практика на Пина Бауш и на емблематичните нейни подходи и прийоми за работа с актьори-танцьори е несъмнен принос, подпомагащ етапите в обучението на студенти. Изследването на сценичната практика е направено през призмата на възможности за внедряване на различни подходи в създаването на физически сценичен образ.

В изложението на дисертацията са представени и някои съществени процеси в обучението по танцов театър, изведени от проф. д-р Петя Цветкова, като напр. създаване на физически образ и постигане на специфичната „деформация“, но тук ценното е детайлното им разглеждане от докторанта през призмата на емблематичните подходи на Пина Бауш. В настоящия труд докторантът дава нов прочит на различните възможности и подстъпи към създаване на физически сценичен образ, поставено като цел за обучение на

студенти в съществуващата методика и приложени в създадения модул. Авторът предлага различен критичен анализ за творческите подходи на Пина Бауш и на тази основа представя собствената си гледна точка към някои теории.

Отбелязано е значимото достижение на сценичната практика на Пина Бауш със специфични принципите на „деформация“ и променен статут на танца, емблематично за нейното творчество като напр.: принципът на повторение, разработване на движения и „жестове“ от ежедневието и системата „въпрос – отговор“. Намерен е авторски подход от страна на докторанта и ключ за изграждане на педагогически задачи и постигане на методически цели през практическото ползване на съответния модул.

Третата глава има две направления. Първото представя методите на изследването и разкрива стъпките в провеждането му, а второто е разработка на практическата апробация със студенти, като предлага практико-теоретичния модул със съответните изводи.

Методическият обзор на научния труд определя стъпките, по които е осъществено тук представеното изследване. Считаю, че този подбор на изследователски и научни методи подплатява доказателствената част на изведената хипотеза. Определени са конкретни и коректни задачи и към тях се подхожда през адекватни методи за изследване.

Апробацията като част от практически приложената система упражнения е изведена като самостоятелна заключителна част и доказва ползата от така изградените структури. Всяко упражнение е представено със своя цел в условието на поставената задача и съответните резултати и изводи. В допълнение е разработено обобщение на направените анализи, които доказват хипотезата: в краткия период на академично обучение на 18-20 годишни студенти е възможно частично приложение на емблематичните подходи, които в школата на Пина Бауш се осъществяват в много по-дълъг период на лабораторна работа върху психо-физиката на зрели актьори. Следствие емпиричния материал докторантът извежда съответните резултати за практическите достойнства на създадения практико-теоретичен модул.

Приноси резултати от дисертационното изследване:

1. Направен е успешен историко-географски обзор на водещи и ключови практики в танцовия театър.
2. Изведени са ключови принципи и прийоми от сценичната практика на Пина Бауш, релевантни към процесите на обучение в специалността Танцов театър НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ със съответен модул.

3. Разработени са процесите на „деформация“, специфични при танцовия театър за обогатяване на академичното обучение в едно детайлно изложение.
4. Проведена е апробация със студенти за определяне на резултати спрямо изведените процеси на „деформация“ в създадения модул и приложението му в съществуващата методика.
5. Разработен е нов изследователски подход за изграждане и апробиране на практико-теоретичен модул.

Прави добро впечатление, че докторантът ползва голям обем от специализирана литература. Последователно и методично, с усет на добър изследовател той проследява много източници – европейски, американски и български, които дават възможност за балансирана оценка на изследваната материя. Личи старание в обзора на съществуващата литература и проведените емпирични изследвания.

При ясно изразената положителна оценка за качествата на научния труд „СЦЕНИЧНИТЕ ПРАКТИКИ ОТ ТАНЦОВИЯ ТЕАТЪР НА 20-ТИ ВЕК И ПРИЛОЖЕНИЕТО ИМ В ОБУЧЕНИЕТО НА СЪВРЕМНИЯ АКТЬОР” нямам други критични бележки, освен тези които целят възможности за обособяване на нови модули.

След всичко изложено дотук, подчертавам още веднъж достойнствата на труда с убеждението, че те напълно отговарят на изискванията в ЗРАСРБ. Затова си позволявам да препоръчам на Научното жури към НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ да присъди образователната и научна степен ДОКТОР на Александър Стоянов Манджуков.

Гласувам с ДА.

Рецензент:

доц. д-р Диляна Никифорова